

**Vitosha
Research**

МЕДИИТЕ МЕЖДУ ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО И ДЪРЖАВАТА

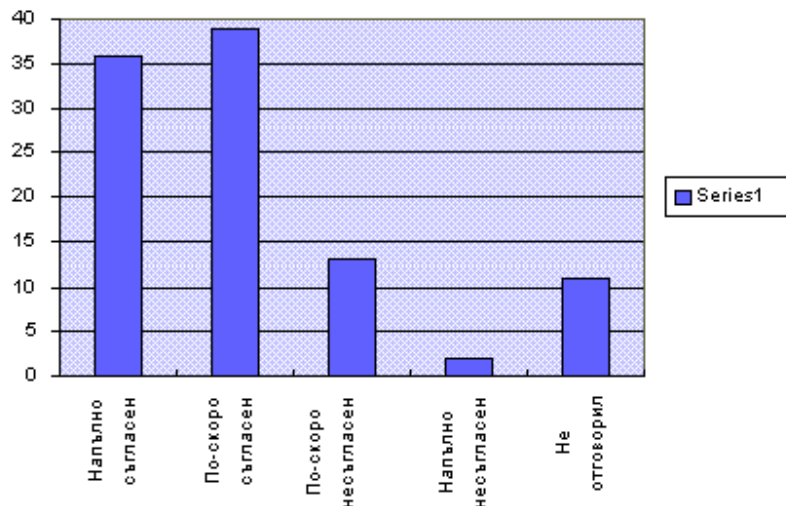
София
Май 1998

Настоящият социологически анализ се основава на емпиричните данни от изследване на общественото мнение, проведено от Центъра за изследване на демокрацията през май 1998 година. Той има за цел да установи степента на въздействие на средствата за масово осведомяване върху българското общество. Акцентът е поставен върху начина, по който се изграждат и регулират отношенията между четвъртата власт и държавата. Независимостта на средствата за масово осведомяване от различните държавни структури е основен белег за степента на развитие на гражданското общество.

Медии и гражданско общество

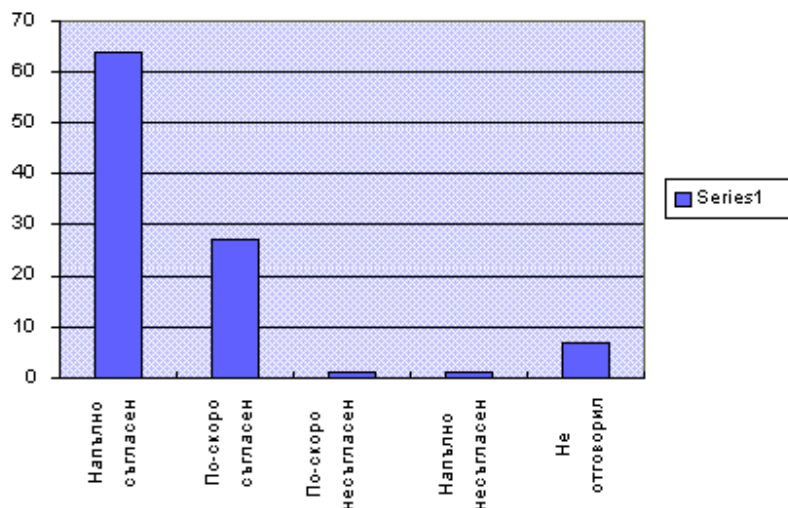
По двата ключови проблема - гражданското участие в дейността на медиите и възможностите за контрол на гражданското общество над информационното пространство в страната няма единно становище в българското общество.

Графика 1. Съгласен ли сте с твърдението, че медиите не отразяват в достатъчна степен мнението на обикновените граждани?

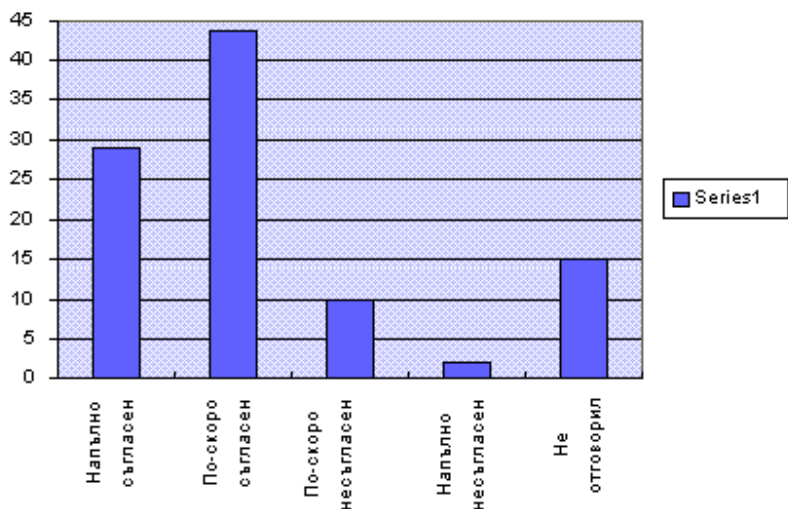
В графика 1 е изразена категоричността на общественото мнение за гражданското участие в дейността на средствата за масово осведомяване. Над една трета от запитаните изцяло споделят становището, че медиите не отразяват в достатъчна степен мнението на обикновените граждани. Близко 40% по-скоро са съгласни с него. Едва 15% са застъпващите противоположната теза по този въпрос. Според общественото мнение не съществуват необходимите условия за изразяване на граждански становища в медиите.

Графика 2 Съгласен ли сте с твърдението, че радиото, телевизията и пресата би трябвало да са свързани в по-голяма степен с проблемите на обикновените граждани?

Според изследването трябва да се засилят връзките между гражданското общество и неговата информационна структура. Близко две трети от запитаните отговарят положително на въпроса. Същевременно, 27% са по-скоро съгласни с последното становище, отколкото обратното. Неподкрепящите тази теза са незначителна величина - едва 2%.

Графика 3 Съгласен ли сте, че журналистите предизвикват дискусии в медиите по специфичните проблеми на хората?

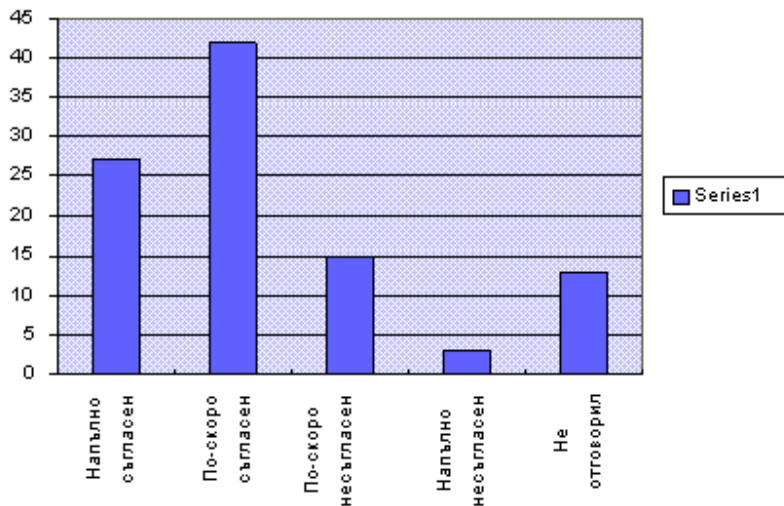

Какви са обществените оценки за социалната мисия и професионалната дейност на журналистите?

Като цяло общественото мнение е настроено положително към тази професионална общност. Получените данни показват, че са налице внимание и чувствителност от страна на журналистическата колегия към проблемите на гражданското общество. Близко една трета от запитаните са напълно съгласни с тезата, че журналистите предизвикват дискусии в медиите по специфичните проблеми на хората и информират своевременно обществеността за решаване на най-належащите от тях. 22% от гражданите изцяло подкрепят твърдението, че журналистите привличат широк кръг от хора за участие в дискусии. По-скоро съгласните с последните три мнения са средно 40% от всички българи.

Неподкрепящите са едва 12%, а несъгласните са 18%. Хората, които не споделят мнението, че журналистите привличат широк кръг хора за участие в дискусии, са 23%.

Графика 4 Съгласен ли сте, че журналистите информират своевременно обществеността за належащите проблеми на хората?

Изследването показва висока степен на откритост и отвореност на средствата за масово осведомяване към проблемите на гражданското общество. Същевременно, все още съществуват непрозрачни зони от дейността на българските медии, неподдаващи се на корекция от страна на гражданите.

Според общественото мнение институционалното оформяне на журналистическата общност е адекватно средство за нейното професионално развитие. Всеки четвърти споделя твърдението, че сдруженията и фондациите на журналистите са полезни за защита на техните интереси. А според 21% те са гарант и защитник на свободата на словото в нашата страна. Прави впечатление, че няма негативно обществено отношение към различните организационни форми на журналистическата общност. Едва 4% от запитаните споделят мнението, че те осигуряват бързо забогатяване на нечестни хора. Практически незначителен е дялът на защитниците на твърдението, че тези сдружения и фондации са средство за изпиране на "мръсни пари".

Като цяло общественото мнение е изключително толерантно и положително настроено към журналистическата колегия. Според него сдружаването на журналистите е гарант за свободата на словото и неотменимо гражданско право.

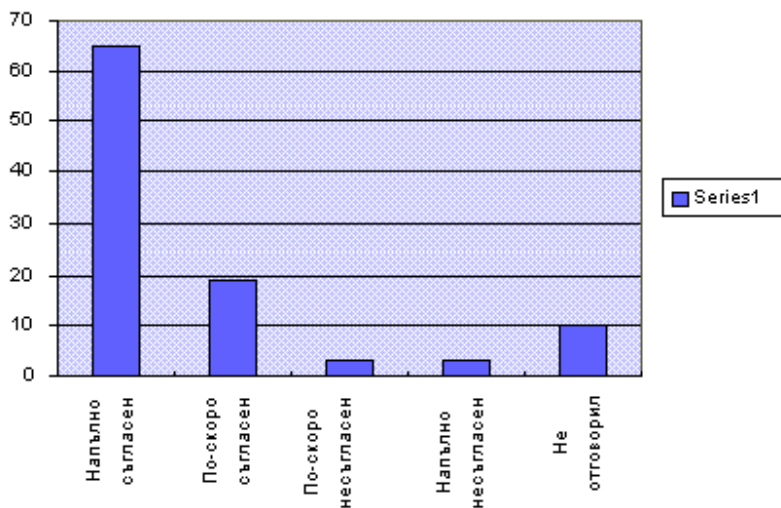
Същевременно изследването показва категоричност и строгост на обществените оценки относно санкциите, които би трябвало да се налагат на журналисти за невярна информация. Според 74% от запитаните би трябвало на некоректните журналисти да се налагат административни наказания от медията, в която работят. Според 69%, ако се докаже, че са виновни, те би трябвало да бъдат осъдени да платят гражданско обезщетение. Над половината от гражданите смятат, че журналистите, оповестили невярна информация, би трябвало да се наказват по съдебен ред (в това число 31% изискват да им са налага ефективна наказателна присъда). Всеки трети споделя, че би трябвало да им се забрани да упражняват журналистическата професия. 17% подкрепят становището, че не е необходимо да се наказват, след като вече са се компрометирали публично.

Емпиричните данни дават възможност за редица изводи. Според общественото мнение средствата за масово осведомяване, в частност журналистите, оказват огромно влияние върху процесите в българското общество. Затова е необходим стриктен контрол върху качеството на публикуваната от тях информация. Той трябва да бъде преди всичко административен и наказателен. Съществуват и граждански форми на въздействие. Според мнозинството от запитаните самото общественото мнение е един от ефективните социални регулатори на професионалната дейност на журналистическата общност.

Медии и държавна регулация

Ще насочим внимание към друг пласт на общественото съзнание - начина, по който трябва да се изграждат и регулират отношенията между медиите и държавата. Този проблем е изключително важен. Неговото ясно поставяне очертава както сферата на действие на различните властови институции, така и обществените гаранции за независимостта на средствата са масово осведомяване. Автономността на гражданското общество, в частност на неговата информационна структура, е ключова предпоставка за ускореното демократизиране на страната.

Графика 5 Съгласен ли сте с твърдението, че не би трябвало вестници и списания да бъдат забранявани по политически причини?

Общественото мнение оценява наличието на законови гаранции за политически свободи у нас като едно от най-важните достижения на българската демокрация. Налице е ясно изразена еднозначност и категоричност на оценките на гражданите по този въпрос на преходния период. Две трети от запитаните напълно подкрепят твърдението, че вестниците и списанията не би трябвало да бъдат забранявани по политически причини (графика 5). Всеки пети по-скоро споделя последната теза, отколкото обратното. Едва 6% застъпват противоположното становище.

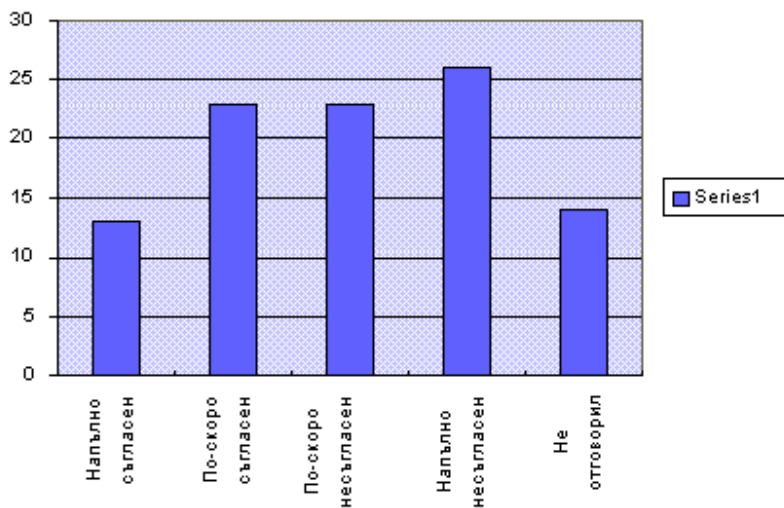
Независимостта на медиите, автономното функциониране на четвъртата власт се подкрепят еднозначно. Според мнозинството от българите тя представлява ключова предпоставка за обективността на информацията.

Най-разпространеното мнение в нашето общество - подкрепяно от 40% - е, че държавата трябва да подпомага достъпа на гражданите в дейността на медиите, но самите национални медии би трябвало да създават възможност за тяхното участие. Диаметрално противоположното мнение

обаче се застъпва от немалка част от българите. Над една четвърт от запитаните твърдят, че изобщо не е работа на държавата да се занимава с тези работи. Съществува и трета група - 13%, - според която тя е длъжна да регламентира достъпа на гражданите до националните вестници, радиото и телевизията.

Както се вижда, по въпроса за гражданското участие съществуват три групи. Първата можем да наречем либерална. Тя изключва и минималната степен на държавно участие в дейността на средствата за масово осведомяване. Втората - бихме я дефинирали като етатистка - приема държавата като единствен механизъм, регулиращ достъпа на гражданите до националните медии. Третата разглежда държавата чисто инструментално; като едно от средствата, подпомагащи гражданското участие в дейността на медиите.

Графика 6 Съгласен ли сте с твърдението, че правителството би трябвало да контролира дейността на радиото, телевизията и пресата?

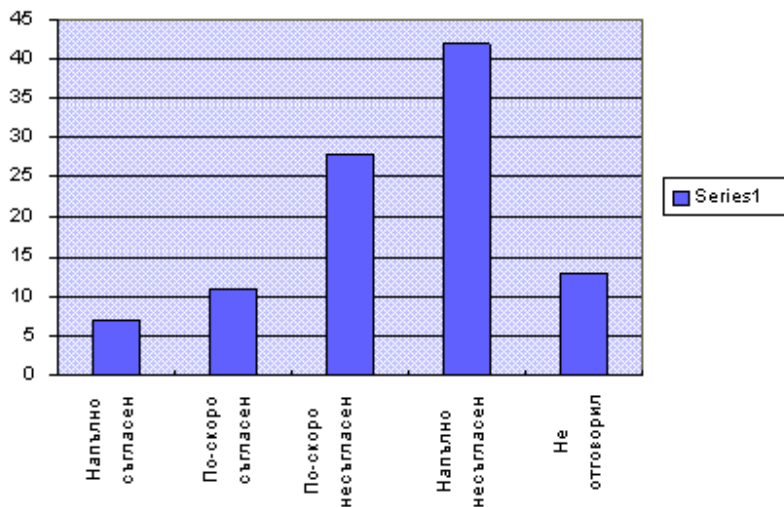
Когато обаче въпросът се постави за контрола от страната на изпълнителната власт върху информационните източници в страната, картината се различава съществено. Тук вече е налице вътрешна противоречивост на общественото съзнание. Изследването регистрира две равностойни мнения. Според 49% от запитаните правителството не би трябвало да контролира дейността на радиото, телевизията и пресата. Обратно, според 36% изпълнителната власт трябва да упражнява пряко влияние върху тях.

Последното мнение е индикатор за структурното и функционално разделение на властите.

Когато въпросът се постави в морален аспект, становището на гражданите, че е необходима принуда, регулираща дейността на медиите, става още по-категорично. 71% от запитаните споделят (някои напълно, други отчасти) тезата, че контролът върху съдържанието на филмите и списанията е необходим, за да могат да се спазват моралните норми. Несъгласните са няколко пъти по-малко - 18%.

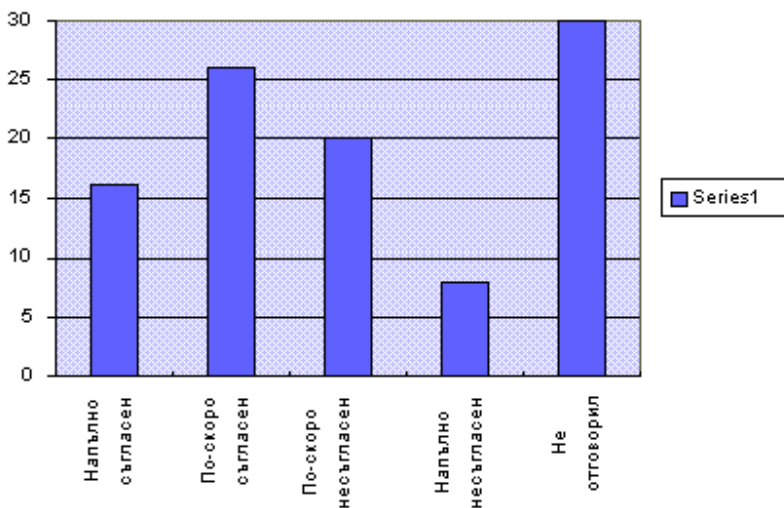
Това съотношение говори, че в българското общество съществува устойчива представа за моралната неадекватност на редица информационни източници. Според мнозинството от гражданите дейността на медиите изисква строги ограничения поне в един неин аспект - последователното придържане към строгите правила на професионалната етика.

Графика 7 Съгласен ли сте с твърдението, че само държавата би трябвало да бъде собственик на вестниците, списанията, радиото и телевизията?

И тук регистрираме две, макар и неравностойни по своите обществени мащаби, мнения. Според 60% държавното притежание на информационните източници в българското общество не може да бъде единственото. Според 18% обаче само държавата би трябвало да е собственик на вестниците, радиото и телевизията. За тази немалка част от гражданите на България един от основните принципи на капиталистическото общество - частната собственост върху средствата за производство, включително и върху информационните - не е валиден. Те все още робуват на редица социалистически нагласи.

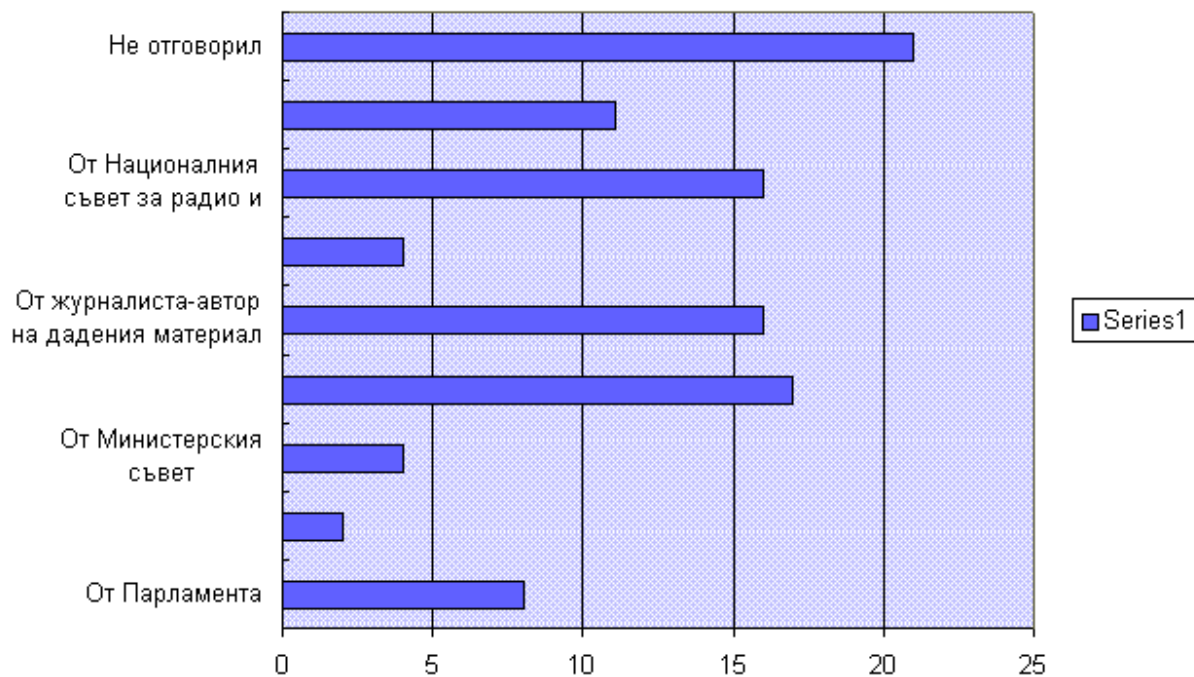
Графика 8 Съгласен ли сте с твърдението, че частните средства за масово осведомяване винаги ще бъдат по-обективни от държавните?

По въпроса за обективността на информацията в плоскостта частни - държавни медии общественото мнение е още по-силно разделено. Над една трета споделят становището, че частните средства за масово осведомяване са по-обективни от държавните. Обратно, 28% са защитници на противоположното мнение. Прави впечатление, че 30% от гражданите не могат да

дадат еднозначен отговор. За тази съществена част от българското общество формата на собственост върху даден информационен източник не е единствен гарант за неговата обективност.

Графика 9 Според Вас, от кого в най-голяма степен трябва да зависи контролът върху обективността на информацията в националните вестници, радио и телевизия?

По този въпрос няма единно становище. Няколко са доминиращите мнения, при това те са равномерно разпределени. Според 17% от запитаните контролът върху обективността на информацията трябва да се осъществява от самите медии. 16% заявяват, че гарант за това са самите журналисти, автори на дадените материали. Според други 16% с тази задача трябва да се заеме държавна институция - Националния съвет за радио и телевизия.

Съществува и четвърто мнение, контрапоза на останалите. Според 11% от гражданите не трябва да има контрол върху обективността на информацията. Тази относително малка част от нашето общество е радикално настроена. Тя не допуска каквато и да било намеса (нито външна, нито вътрешна). Според нея информацията трябва да бъде отразявана и предавана такава, каквато е, в естествен и неподправен вид.